

Pol. dr. Wł. Korpaczewski „Dzisiejszy stan nauki o fermentacji“ (1911—1912), T. Ingwar „Otrzymywanie wywabów na indygo za pomocą kwasu azotowego“ (1912 r.). W czasop. *Kosmos* Kazimierz Kling „O budowie i syntezie kauczuku“ (1913 r.).

O broszurze Jana Fijałkowskiego „Przemysł żywny we Francji“¹⁾ pisał Br Pawlewski w *Czasop. Techn.* lw. (1912 r.).

W r. 1913 wyszedł G. Proniewskiego „Krótki kurs chemii“²⁾, krytykowany w *Chem. Pol.* przez L. Krauzego³⁾.

Inż. Janusz Zaykowski podał w *Chem. Pol.* „Niemiecki przemysł potasowy“ (1913 r.), w *Przegl. Techn.* „Acetylen rozpuszczony“ (1914 r.).

B) Cukrownictwo.

Pierwszymi piszącymi o cukrownictwie w omawianym okresie byli Jędrzejewicz i Misiągiewicz. Czesław Jędrzejewicz podał w *Przegl. Techn.* „Sposób oznaczania ilości cukru gronowego, znajdującego się w burakach“, „Prace p. Peligot'a, w przedmiocie materji solnych, jakie burak cukrowy wyciąga z ziemi i nawozów“, „Nowy sposób otrzymywania soku z buraków, wynalez. przez Rivier'a“ (r. 1875), „O wpływie soli mineralnych na krystalizację cukru“, „Kilka słów o próbach odbytych w cukrowni Saliwonki a dotyczących nowego sposobu Rivier'a“ (r. 1876), w *Gazecie Cukrowniczej* „O sposobach powiększenia spożycia cukru i rozwój naszego przemysłu w przyszłości“ (1902/3). L. Misiągiewicz w *Przegl. Techn.* „O wysładzaniu szlamu w cukrowniach“ (1875 r.), „Odżywianie węgla z kości zwierzęcych za pomocą melasu“ (1877 r.), „Zabielanie cukru (mączki cukrowej) w odśrodkowcach“ (1878 r.), „Baterja dyfuzyjna“ (1881 r.), „Cukrownictwo jako przemysł rolniczy w zachodnich guberniach Cesarstwa“, „Projekt cukrowni na mniejszą skalę“ (1883 r.).

Z cukrowników, którzy pisać zaczęli w r. 1876, największe zasługi położył Jan Piasecki (ur. 1848, zm. 1898 r.), ma-

¹⁾ Lwów, 1912, 8°, str. 80, z rys. w tekście i kilku ilustr. w tablicach.

²⁾ Warszawa, 1913, 21½×14½, str. 301 z 49 rys.

³⁾ Por. rec. *Chem. Pol.* 1913, str. 309.

gister nauk przyr. Szkoły Głównej. W *Przegl. Techn.* podawał przez szereg lat drobne artykuły i sprawozdania z czasopism cukrowniczych, później wyniki własnych spostrzeżeń: „Eliminacja (wydzielanie)“, „Rozwój cukrownictwa w Poznaniu“, „Filtr gąbkowy pomysłu Perreta“ (1884 r.), „Kilka słów o saturacji Siegierta“, „Saturacja Siegierta“, „Nowy sposób odcukrzania melasu“ (1885 r.), „O szkodliwości użycia wody warzelnej do zasilania kotłów rurowych“, „Sacharyna“, „Sposób dyfuzyjny Monceaux“, „Zastosowanie żużla zmielonego, otrzymanego przy odfosforowywaniu surowizny sposobem Thomasa, jako środka nawozowego“, „Oznaczenie popiołów w melasie i wodzie osmozyjnej“, „Polemika (w sprawie saturacji Siegierta)“, „Ilość cukru wykrystalizowanego w masie cukrowej i możliwa wydajność cukru z masy“ (1886 r.), „Doświadczenia czynione z nasieniem buraczanem na stacyi doświadczalnej w Grusbach“, „Wpływ deszczów na cukrowość buraków w jesieni“, „Otrzymywanie cukru bez produktów“, „Pułapka (kamieniarka) pomysłu Lozego“, „Tężnia pomysłu Wład. Jarczymowskiego“, „Nowe cedzidło mechaniczne“ (1888 r.), „Błotniarka Čížeka“, „Piec wapienne piętrowe ciągłe“, „O środkach pomocniczych przy oczyszczaniu soków buraczanych, t. j. wapnie, wapniakach, pompach i płóczkach gazowych“ (1889 r.), „Uproszczony sposób rafinowania cukru Czerykowskiego“, „Z wystawy wiedeńskiej“ (1890 r.), „Kontrola cukrzycy“, „O metodzie saturacyjnej dr. Eug. Kuthego i Andersa“ (1891 r.), „Nowy sposób skrapl. Kettlera“ (1892 r.), w *Dod. cukr. P. T.* „Hygiena i zabezpieczenie od wypadków robotników w cukrowniach, podług J. V. Divisa“ (1888/9), „W sprawie sprawozdań cukrowniczych“ (1890/1), „O wydajności cukru z cukrzycy i sposobach wyliczania cukru wykrystalizowanego“, „O najracjonalniejszym obchodzeniu się z cukrzycami niższych rzutów“ (1892/3); w *Gaz. Cukr.* „Obliczenie przybliżonej wydajności cukru“, „Obliczanie ilości cukrzycy pierwszej przy dociąganiu odcieków do warnika“ (1893/4), „Projekt unormowania oceny nasion co do siły kiełkowania“ (1895/6). Wspólnie ze Stanisławem Broniewskim wydał „Kalendarz dla cukrowników na rok 1883“ ¹⁾, witany z wielkim uznaniem przez Wizbeka ²⁾, i tak

¹⁾ Warszawa 1882, 12-a, str. 365.

²⁾ Por. recenzję *P. T.*, 1883, t. XVII, str. 16.

dobrze przyjęty przez ogół pracowników w tej gałęzi, że wydawcy, wciąż ulepszając wydawnictwo, prowadzili je przez szereg lat. Ósme wydanie, na r. 1898/9 wyszło już po zgonie Piaseckiego; o dalszych będzie mowa niżej. Pióra jego była część historyczna artykułu „Cukrownictwo“ *Encyklopedyi Rolniczej* (t. I z r. 1890). Do dzieła zbiorowego „Cukrownictwo, podręcznik dla pracujących w cukrowniach i rafinerjach“ opracował Piasecki rozdziały: Wstęp, Historia, Statystyka (t. I r. 1894). Defekacja i Saturacja (t. II r. 1898) i wspólnie z R. Stodólkiewiczem—Rafinowanie cukru (t. III, r. 1901).

W *Przegl. Techn.* podali w pierwszych latach: J. Grosswald „Niektóre uwagi odnoszące się do optycznego oznaczenia cukru“ (1876 r.), „O zużytkowaniu ciepła ze skroplenia do ogrzewania wody potrzebnej do dyfuzji“ (1877 r.); K. Roba „O wpływie soli mineralnych na krystalizacye cukru“ (1876 r.), „Sposób zaoszczędzenia wody przy dyfuzji“ (1877 r.); Ludwik Stankiewicz „Pospieszne wydzielanie kryształów z masy cukrowej“ (1876 r.); Władysław Wielicki „Kilka słów o stacyi doświadczalnej cukrowniczej“ (1876 r.).

Zdzisław Kozietułski (ur. 1846, zm. 1905), magister nauk przyr. Szkoły Głównej, podał w *Przegl. Techn.*: „Ciążenie soku buraczanego i produktów cukrowych“, „Kilka słów o tablicach ogłoszonych przez Cuntzego i Bittmana“ (1877 r.), „W obronie węgla kostnego“, „Worki Puvrez'a i węgiel kostny“ (1883 r.), „Z przyczyny rozpraw nad szematem w d. 29 maja 1886 r.“ (1886 r.), „Straty cukru nieoznaczone“ (1887 r.), „Osmometr czy osmoskop Leplay'a“ (1890 r.), „Teorya rafinowania cukru“ (1892 r.); w *Dod. cukr. P. T.* „Kwas fosforowy jako składnik nawozowy“ (1888/9 r.), „Słótko z wystawy cukrowniczej w Wiedniu“, „Jeszcze o sprawie użycia kwasu fosforowego w rolnictwie (polemika z dr. S. Kudelką)“ (1889/90 r.); w *Gaz. Cukr.* „Jak można obejść się bez normy“ (1893/4 r.), „Co zrobić z nadprodukcją“ (1901/2 r.).

Józef Stamirowski pisał w *Przegl. Techn.* „O użyciu kwasu solnego przy otrzymywaniu zapomocą dyfuzji soku z buraków“ (1877 r.), „Pospieszna metoda oznaczania cukru w wodach kondensacyjnych, patent R. Schwartzkoppa“ (1892 r.). Kazimierz Marusieński w *Przegl. Techn.* „Oczyszczanie surowych soków cukrowych wodanem glinowym“

(1878 r.), „W sprawie cukrownictwa krajowego“, „Doświadczenia dr. Stammera, dotyczące nowego sposobu oznaczania cukru w burakach“ (1883 r.), „Kilka uwag dotyczących stosowania w praktyce nowego sposobu oznaczania cukru w burakach, podanego przez dr. Stammera“, „O wymiarach pieca wapiennego i pompy do kwasu węglanego“ (1884 r.), „W sprawie nasion buraków cukrowych“ (1886 r.); w *Dod. cukr. P. T.* „Hodowla nasienia buraczanego w dobrach Staszowskich“ (1890/1 r.), w *Gaz. Cukr.* „Pożywienie buraka cukrowego“ (1894/5 r.), „Kilka uwag praktycznych nad saturacją“ (1895/6 r.), „Notatki z ubiegłej kampanii w cukrowni w Rytwianach“ (1896 r.). W r. 1880 wyszedł „Podręcznik do rozbiorów chemicznych produktów przemysłu cukrowniczego i gospodarstwa wiejskiego, dla cukrowników w ogólności, tudzież dla gospodarzy wiejskich, uczniów szkół przemysłowych i rolniczych, opracowany według dziełka d-rów Frühling i Schulz przez K. Marusińskiego i J. Stamirowskiego“¹⁾. Wizbek, wyrażając uznanie dla przekładu, zaznaczał że tłumacze dodali tylko: „straty cukru podczas przerobu buraków“ i „sposoby przygotowania odczynników“, podczas gdy oryginał niemiecki zasługiwał na szersze dopelnienia²⁾.

Karol Czapuczyński (ur. 1850, zm. 1904 r.) kand. nauk przyr. uniw. warsz. podał w *Przegl. Techn.* uzupełniony uwagami przekład pracy Perrota „Treściwy przegląd rozbiorów chemicznych zastosowanych do przemysłu cukrowniczego“ (1878 r.), „Obliczanie powierzchni ogrzewalnej przyrządów stężających w próżni“, przełożony z Scheiblera „Sposób oznaczania zawartości cukru w roślinach cukrodajnych, jako też oddzielania wogóle ciał rozpuszczalnych od nierozpuszczalnych“ (1879 r.), „Asbest i jego zastosowania w przemyśle“ (1880 r.), „Odżywianie wapna ze szlamu z pras filtrowych podług metody Bouyssona“ (1882 r.), „Przyczynek do użycia wód warzelnych w cukrowniach i szkodliwości zastosowania ich do zasilania kotłów parowych“ (1887 r.); w *Dod. cukr. P. T.* „Sacharyna Fahlberga“ (1888/9 r.); w *Gaz. Cukr.* „Dulecyna, nowa substancja słodka“ (1894/5 r.).

Ogólne zainteresowanie wzbudziły podane w *Przegl. Techn.* artykuły Stanisława Roszkowskiego: „Nasze cukrow-

¹⁾ Warszawa 1880, 8-a, str. 187 z rys. w tekście.

²⁾ Por. rec. *P. T.* 1882, t. XV, str. 104.

nietwo" (1878 r.) i „Wydobywanie soku z buraków zapomocą pras połączonych z macerasją, w porównaniu z wydobywaniem zapomocą samych pras" (1879 r.). Od r. 1878 do 1880 podawał Roszkowski w *Przegl. Techn.* sprawozdania z Czasopisma stowarzyszenia cukrowników niemieckich. W dodatku do *Kraju* zamieszczony był jego artykuł „Nasze kryzysa cukrownicze" (1885 r.) a w *Dod. cukr. P. T.* „Korespondencya w sprawie wywozu cukru wyrabianego ponad normę z zyskiem lub ze stratą" (1888/9 r.).

W *Przegl. Techn.* podane było jeszcze Konstantego Kownackiego „Cukrownia Waroneska. Sprawozdanie z ubiegłej kampanii cukrowniczej (1877/8 (1878 r.).

W r. 1879 ukończony został druk dzieła: „Wykład teoretyczno-praktyczny cukrownictwa przez dr. Stammera, w przekładzie polskim dr. B. Rudnickiego i A. Pietkiewicza"¹⁾. Była to pierwsza próba wydania w języku polskim tak obszernego dzieła cukrowniczego i z konieczności zawierała pewne niedokładności językowe, które też pobudziły naszych cukrowników do pracy nad słownictwem. Do przekładu wybrano jeden z najlepszych podręczników w tej gałęzi, obejmujący wszystkie szczegóły technologii cukrowniczej, opracowany krytycznie z uznania godną bezstronnością. Wydana równocześnie książeczka Aleksandra Okenczyca: „Podręcznik techniczny dla fabrykantów cukru"²⁾, krytykowaną była surowo przez St. Szucha"³⁾.

W *Inżynierii i Budownictwie* podał K. Sumiński artykuły: „Elucya cukru z melasu", „O różnych systemach dobywania cukru z melasu", „W kwestyi fabrykacyi krochmalu" (1879 r.). W *Przegl. Techn.* St. Włocki „Kilka słów o osmozie" (1879 r.), Henryk Polaczek: „Najnowsze ulepszenia w zakresie dyfuzyi" (1879 r.). „W przedmiocie dyfuzyi" (1880 r.), „O oszczędnem zużywaniu paliwa w zakładach przemysłowych, w szczególności zaś w cukrowniach" (1883 r.). K. Waldow „O kotłach parowych w zastosowaniu do cukrowni krajowych" (1880 r.), „Miernik soku z automatycznym licznikiem" (1888 r.).

¹⁾ Warszawa 1879, 8-a, str. 1013, XV i X z 368 drzew. w tekście i atlasem wzorowo urządzonych cukrowni, obejmującym 14 tablic. Nakład Wł. hr. Branickiego.

²⁾ Warszawa 1879, 16-a, str. 152, VIII, 2 tabl. i drzeworyty w tekście.

³⁾ Por. recenzję *P. T.* 1880. t. XI, str. 138.

Tadeusz Osieński podał *Przeegl. Techn.* „Niektóre tablice dotyczące prac chemiczno-cukrowniczych“ (1880 r.), „System dyfuzyjny wobec norm spodziewanych przepisów opodatkowania przemysłu cukrowniczego“, „Opis przyrządu samodzielnego do wskazywania zmian gęstości cieczy, pomysłu Skoczka“ (1881 r.), „Sprawozdanie z przerobu buraków (1882 r.); później w *Gaz. Cukr.* w latach 1896 — 1901 drukowane były z tym samym podpisem artykuły dotyczące kwestyi przemysłowo-cukrowniczych. Podobne kwestye traktował mecenas Antoni Wrotnowski w pracy: „Przemysł cukrowniczy w Królestwie Polskiem“, podanej w *Bibl. Warsz.* (1880 r.).

Zygmunt Rzysszczewski, inżynier, opisywał w *Przeegl. Techn.* „Cukrownictwo sorgowe w Ameryce“ (1880 r.); w *Dźwigni* lw. E. Nowakowski „Znaczenie cukrownictwa w Galicyi“ (1880 r.).

Henryk Wizbek (ur. 1846, zm. 1890 r.), magister nauk przyr. Szk. Gł., poświęciwszy się cukrownictwu stanął wkrótce na czele pracowników naszych w tej dziedzinie. Poruszoną przez Kossutha, z okazji wydania przekładu dzieła Stamera, sprawę wyrazownictwa swojskiego, podjął Wizbek w *Przeegl. Techn.* w świetnym artykule „W sprawie słownictwa technicznego“ (1881 r.). Myśl wytworzenia czystego słownictwa cukrowniczego polskiego nieodstępowała go od tąd. W r. 1886 z jego inicjatywy rozpoczęły się obrady w sekcji cukrowniczej warszawskiego oddziału Tow. pop. przem. i handlu, której Wizbek był przewodniczącym i referentem. Prace Komisji streścił w artykule: „W sprawie słownictwa cukrowniczego“ (1887 r.) a artykuł ten stał się, według słów Józefa Natanson¹⁾ „niejako aktem prawodawczym w przedmiocie swojskiej mowy cukrowniczej. Nie jest to już czeza litera, nie jest to sztuczne wyrazownictwo. Jest to mowa pracowników naszego zawodu, bo wyrazów tych używamy nie tylko w piśmie, ale w fabryce, przy porozumiewaniu się pomiędzy sobą i robotnikami naszymi“.

Inną myśl doniosłą przeprowadził Wizbek wraz z kolegami cukrownikami należącymi do redakcyi *Przeegl. Techn.* Zdzisławem Dąbrowskim, Józefem Dembym, Zygmuntem Lubińskim i Józefem Natansonem, mianowicie wymianę drukowanych sprawozdań z biegu technicznego fabryk. Wy-

¹⁾ Por. nekrolog H. Wizeka. *Dod. cukr. P. T.* 1889/90.

ehodziły one od r. 1883/4 do 1887/8 w formie oddzielnych tablic a Wizbek był ich najgorliwszym propagatorem, czytelnikiem i krytykiem. O sprawozdaniach za lata 1883/4—1886/7 pisał szczegółowo w *Przegl. Techn.* (1884—1887) a pracowitem i umiejętnem zestawieniem, w ciągu czterech lat, wyników technicznych wszystkich fabryk, oddał wielką przysługę naszemu cukrownictwu. Umiejętnie z tych zestawień wyprowadzone wnioski, były dla wielu fabrykantów bardzo pożyteczną wskazówką, co i jak zmienić w fabryce należy, by osiągnąć wyniki zgodne z ostatnim wyrazem postępu w fabrykacji cukru. Pogląd, że zadaniem dobrego nadzoru technicznego i kontroli przerobu jest przede wszystkim dokładne zdanie sobie sprawy z ilości wprowadzanego do fabryki w materiale surowym cukru, Wizbek dokładniej jeszcze uzasadnił i przedstawił w artykule: „Straty cukru nieoznaczone i bezpośrednia polaryzacja buraka“ (1888 r.). Z inicjatywy Wizbeka; który od r. 1886 był członkiem redakcyi *Przegl. Techn.* sprawozdania fabryk cukru przekształcone zostały na „Dodatek do działu cukrowniczego Przeglądu Technicznego“, wychodzący w latach 1888/9—1892/3, który oznaczamy skrótem: *Dod. cukr. P. T.* Oprócz recenzyj podał jeszcze Wizbek w *Przegl. Techn.* artykuły: „Przerób cukru żółtego i na biały“ (1883 i 1887) r.), Rozbiory gazu kominowego“ (1884 r.); w *Dod. cukr. P. T.* „Cukrownictwo we Włoszech“ (1888/9). W *Encyklopedyi Rolniczej* pisał „Cukrownictwo, pod względem ekonomiczno-statystycznym“ (t. I z r. 1890).

Zdzisław Dąbrowski (ur. 1843, zm. 1904 r.) inżynier ze szkoły sztuk i rękodzieł w Gandawie, w latach 1882—1891 członek redakcyi *Przegl. Techn.*, podał w tem piśmie: „O cukrowniach rolniczych“ (1881 r.), „O sposobach otrzymywania cukru z melasu“, „Worki filtracyjne Puvreza“, „System Manoury'ego“, „Odśrodkowiec filtrujący pomysłu Beauvillain'a“, „Cukrownie centralne we Francyi“, „Węgiel kostny w cukrowniach rosyjskich“, „Pospieszne bielenie i suszenie cukru“, „Stroncyana w zastosowaniu do cukrownictwa“ (1882 r.). Później w *Przegl. Techn.* (1883—1886) i *Gaz. Cukr.* (1893/4—1896/7) zamieszczał sprawozdania i dane statystyczne.

(Ciąg dalszy w t. III *Pism. Techn. Polsk.*)